

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ

СЕВОСТЬЯНОВА ГАННА СЕРГІЇВНА

УДК 330.3:35.073.53(477+061.1ЄС)(043.3)

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Науково-дослідному центрі індустріальних проблем розвитку НАН України

Науковий керівник: доктор економічних наук, доцент

Іванова Ольга Юріївна,

Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (м. Харків), завідувач сектора проблем регіонального розвитку та децентралізації відділу макроекономічної політики та регіонального розвитку.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, старший науковий співробітник

Лайко Олександр Іванович,

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України (м. Одеса), заступник директора з наукової роботи;

кандидат економічних наук, доцент

Сидоренко Олексій Миколайович,

Університет державної фіскальної служби України (м. Ірпінь) доцент кафедри економіки підприємства.

Захист відбудеться «13» травня 2021 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради, шифр Д 64.251.01, у Науково-дослідному центрі індустріальних проблем розвитку НАН України за адресою: 61166, м. Харків, пров. Інженерний, 1а, ауд. 505.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України за адресою: 61166, м. Харків, пров. Інженерний, 1а.

Автореферат розісланий «12» квітня 2021 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. М. Красносова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В умовах євроінтеграційних процесів забезпечення стійких конкурентних позицій національної економіки та її суб'єктів стає важливим стратегічним завданням. Сьогодні в Україні відбувається активне реформування національної економіки з орієнтиром на прозорість, відкритість, ефективність. Трансформації відбуваються і в системі публічних закупівель. Рациональне використання бюджетних коштів і забезпечення функціонування суб'єктів, що фінансуються з бюджетів різних рівнів, є однією із необхідних умов для ефективного виконання функцій держави та покращення показників рівня життя населення. Механізм проведення процедур публічних закупівель виступає вагомим складовою підвищення ефективності державної економічної політики. Він ґрунтується на засадах відкритості, прозорості, забезпеченні умов добросовісної конкуренції учасників торгів, відсутності дискримінації суб'єктів, об'єктивності й неупередженості оцінки тендерних пропозицій та спрямований на запобігання корупції у сфері публічних закупівель. З моменту запровадження реформи в сфері публічних закупівель в Україні спостерігається позитивне зростання цього ринку: з 2018 по 2019 рр. кількість організаторів збільшилася на 46 % (з 26,6 тис до 38,87 тис.), ілюструючи прогресуючий приріст (у 2018 році на 5 % порівняно з 2017 роком, а у 2019 році – вже майже на 39 %); кількість учасників публічних закупівель зросла вдвічі (з 127 тис. до 266 тис.). Продовжується наближення до стандартів Європейського Союзу в сфері здійснення державних закупівель. З іншого боку негативними аспектами залишаються: незначна частка договорів з іноземними учасниками, переважання неконкурентних методів здійснення публічних закупівель, нерівномірність розподілу публічних закупівель між регіонами України. Діюча система публічних закупівель потребує постійного удосконалення з метою пошуку більш раціональної і прийнятної для української економіки моделі розвитку та функціонування системи публічних закупівель. Про це свідчить наявність проблем у проведенні процедури закупівель, як з нормативно-правової точки зору, так і з організаційної, проблем порушення процедури, проблем відсутності належної кваліфікації суб'єктів публічних закупівель тощо.

Таким чином, проблема підвищення ефективності публічних закупівель у сталому розвитку національної економіки України за рахунок їх державного регулювання є актуальною і невирішеною.

Питання теорії системи державних закупівель у національній економіці розглядали вчені-економісти: В. Горбунцов, В. Гриньов, Т. Гусєва, С. Дятлов, В. Євтушенко, О. Критенко, О. Мельников, С. Науменко, Я. Цимбаленко, М. Leenders, та ін. Проблеми державного регулювання публічних закупівель, фінансового забезпечення організації публічних закупівель розглянуто в працях Р. Артюхіна, О. Беляєвої, С. Булганіної, Л. Гладченко, Л. Гальчинського, М. Голованенко, А. Дудар, М. Довгань, В. Зубар, О. Лайко, О. Міняйло, В. Новаковець, Д. Остапчука, М. Письменної, В. Смиричинського, О. Шевчука, А. Flynn, Н. Fearon, F. Johnson та ін. Удосконаленням процесу організації публічних закупівель займалися:

Н. Баранов, М. Бородін, Е. Вершиніна, М. Галушак, О. Іванова, Г. Канаєвський, А. Костюченко, А. Кунденко, О. Мартинюк, О. Мельников, О. Сидоренко, Р. Склярів, Н. Ткаченко, М. Тополенко, О. Шатковський, Ф. Шебаніц, J. Murray та ін.

Однак низку завдань стосовно класифікації ризиків публічних закупівель, обґрунтування оцінювання ефективності публічних закупівель, розробки механізму державного регулювання публічних закупівель розроблено недостатньо повно, і за сучасних умов трансформації і євроінтеграції вони вимагають уточнення та розвитку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано згідно з планами науково-дослідних робіт Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України. Зокрема, у рамках виконання науково-дослідної роботи «Теоретичні аспекти дерегулювання економіки України та її регіонів в умовах вступу країни до інтеграційних об'єднань» (номер державної реєстрації 0114U001542) здобувачем обґрунтовано напрями дерегулювання економіки у сфері публічних закупівель; у науково-дослідній роботі «Формування процедури експертизи законодавчих та нормативно-правових актів в економічній сфері» (номер державної реєстрації 0117U003789) автором запропоновано законодавчі зміни щодо підходів до удосконалення державного регулювання публічних закупівель.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є узагальнення та розвиток теоретичних і методичних положень, а також розробка практичних рекомендацій щодо державного регулювання публічних закупівель в умовах євроінтеграційних процесів.

Для досягнення зазначеної мети у роботі було поставлено та вирішено такі завдання:

- розробити методичний підхід до оцінки стану та тенденції розвитку публічних закупівель в Україні;

- оцінити стан та виявити тенденції розвитку публічних закупівель в Україні та країнах світу;

- визначити сутність і специфіку публічних закупівель як об'єкта державного регулювання;

- розробити механізм державного регулювання публічних закупівель;

- узагальнити та розвинути наявні підходи до класифікації ризиків публічних закупівель;

- розробити теоретико-методичний підхід до оцінювання ефективності публічних закупівель;

- обґрунтувати напрями удосконалення організаційно-методичного забезпечення державного регулювання публічних закупівель.

Об'єктом дослідження є процес державного регулювання публічних закупівель.

Предмет дослідження – теоретичні аспекти, методичні підходи та практичні рекомендації щодо державного регулювання публічних закупівель в умовах євроінтеграції.

Методологія і методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою дослідження виступають фундаментальні положення економічної теорії, теорії державного регулювання, дослідження вітчизняних і зарубіжних учених щодо регулювання процесів публічних закупівель.

У роботі використовувалися такі методи та прийоми наукового дослідження: *діалектики, аналізу та синтезу* – для дослідження стану та тенденцій здійснення публічних закупівель в Україні та країнах світу; *абстрактно-логічний* – для теоретичних узагальнень і висновків дослідження; *морфологічного, контент-аналізу* – для уточнення сутності понять «державне регулювання публічних закупівель»; «публічні закупівлі»; *порівняння* – для вдосконалення категоріального апарату й обґрунтування принципів державного регулювання публічних закупівель; *класифікації* – для визначення груп ризиків публічних закупівель; *регресійного аналізу* – для виявлення зв'язку питомої ваги неконкурентних процедур, очікуваної вартості та середнього відсотка економії при здійсненні публічних закупівель; *імітаційного моделювання* – для оцінки потенційної ефективності забезпечення успішності конкурентних процедур; *аналізу ієрархій* – для обґрунтування впливу чинників на ризики публічних закупівель.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі, нормативно-правові акти органів державної влади й управління; вітчизняна та зарубіжна наукова література, дані Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, ДП «Прозорро» та інших відомств, майданчику електронної системи Prozorro; звітно-аналітична інформація міжнародних і вітчизняних статистичних структур; матеріали науково-практичних конференцій.

Наукова новизна отриманих результатів. Одержані у процесі дослідження наукові результати в сукупності вирішують важливе наукове завдання теоретико-методичного забезпечення державного регулювання публічних закупівель в умовах євроінтеграційних процесів, а саме:

удосконалено:

класифікацію ризиків публічних закупівель за рахунок введення нових класифікаційних ознак: за стейкхолдерами публічних закупівель; за законодавчими ризиками та за етапами публічних закупівель, що є підґрунтям для розробки системи показників ефективності публічних закупівель і визначення напрямів реформування публічних закупівель в умовах євроінтеграційних процесів;

теоретико-методичний підхід до оцінювання ефективності публічних закупівель, який, на відміну від пропонованих, здійснюється за допомогою побудови моделей та базується на визначенні мети, завдань, методів і показників оцінки ефективності з урахуванням ризиків процедури та потреб суб'єктів публічних закупівель з дотриманням критеріїв ефективності, вимог і європейських підходів до процедури здійснення закупівель, що забезпечує якісне виконання державних функцій;

методичний підхід до обґрунтування напрямів державного регулювання публічних закупівель, який, на відміну від наявних, передбачає вибір інструментів державного регулювання на різних етапах публічних закупівель із урахуванням інтересів стейкхолдерів цього процесу та забезпечує соціально-економічну ефективність на макро-, мезо-, та мікрорівнях;

дістали подальшого розвитку:

сутність поняття «державне регулювання публічних закупівель», яке, на відміну від пропонованих, характеризує вплив держави на всіх суб'єктів публічних закупівель

з метою дотримання принципів і критеріїв ефективності закупівельних процедур;

механізм державного регулювання публічних закупівель, особливістю якого є врахування цільової, забезпечуючої, регулюючої, регульованої, контролюючої складових, які на основі принципів державного регулювання публічних закупівель, критеріїв ефективності та за допомогою інструментів регулювання забезпечують умови для ефективного виконання функцій держави та забезпечення зростання національної економіки на основі зменшення ризиків публічних закупівель;

методичний підхід до аналізу стану та тенденцій розвитку системи публічних закупівель в Україні, який, на відміну від наявних, враховує нормативно-правове середовище на різних економічних рівнях, а також передбачає оцінювання кількісних і якісних показників, що характеризують організаційну, фінансову та правову складові цієї системи.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що розроблені теоретико-методичні положення доведені до рівня конкретних практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення механізму державного регулювання публічних закупівель в Україні. Науково-практичні рекомендації та інші результати наукових досліджень, викладені у дисертаційній роботі, знайшли практичне застосування в діяльності окремих установ, що підтверджується відповідними довідками про впровадження та використання отриманих у роботі результатів, зокрема:

Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України (довідка № 293/879 від 13.09.2016 р.) – при підготовці Аналітичної доповіді до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України використано результати щодо обґрунтування напрямів удосконалення державних закупівель;

Об'єднання промисловців і підприємців Харківської області регіонального відділення всеукраїнської громадської організації «Український союз промисловців і підприємців» (довідка № 120/1/2 від 04.07.2018 р.) – використано методичні рекомендації щодо удосконалення організаційної моделі проведення процедур закупівель;

Виконавчого комітету Харківської міської ради Харківської області (довідка № 08-11/4248/2-20 від 07.12.2020 р.) – використано методичні рекомендації щодо удосконалення процедури публічних закупівель і методичні рекомендації з оцінки ефективності та ризиків публічних закупівель.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та практичні результати дисертаційної роботи оприлюднено на 10 всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях: «Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики» (м. Харків, 22–23 травня 2015 р.); «Пріоритети розвитку національної економіки в контексті євроінтеграційних та глобальних викликів» (м. Харків, 20–21 квітня 2016 р.); «Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики» (14–15 листопада 2014 р.; 17–18 листопада 2016 р.; 14–15 листопада 2017 р.; 15–16 листопада 2018 р.); «Управлінська діяльність: досвід, тенденції, перспективи» (м. Харків, 15 листопада 2019 р.); «Modern views in science» (м. Нью Йорк, 17 вересня, 2019 р.); «The Process And Dynamics Of The Scientific Path» (м. Афіни, 26 лютого 2021 р.); «Using the latest technologies» (м. Гронінген, 26–27 лютого 2021 р.).

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано у 16 наукових працях, зокрема: 6 наукових статей, з них 5 – у наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз; 1 стаття – у виданнях іноземних держав; 10 публікацій за матеріалами конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 5,44 ум.-друк. арк., особисто здобувачу належить 4,3 ум.-друк. арк.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, у якій всі положення і пропозиції, винесені на захист, розроблені автором особисто. Внесок автора в роботи, виконані у співавторстві, відображено в переліку опублікованих праць за темою дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків. Робота містить: 27 таблиць (з них 4 займають 4 повні сторінки), 47 рисунків (з них 4 займають 4 повні сторінки), 7 додатків, список використаних джерел із 268 найменувань. Обсяг основного тексту роботи складає 173 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, об'єкт, предмет та задачі дослідження; розкрито сутність основних положень наукової новизни і практичну цінність одержаних результатів; наведено інформацію щодо апробації та впровадження результатів дисертації.

У першому розділі – «**Стан і проблеми державного регулювання публічних закупівель в Україні та Європейському Союзі**» – розроблено методичний підхід до аналізу стану та тенденцій розвитку системи публічних закупівель в Україні; ідентифіковано проблеми публічних закупівель в Україні; досліджено еволюцію системи державних закупівель в Україні; систематизовано чинне законодавство щодо регулювання публічних закупівель в Україні та країнах світу.

Для здійснення аналізу стану та тенденцій розвитку публічних закупівель в Україні побудовано методичний підхід (рис. 1), який складається з 6 етапів і передбачає: дослідження передумов формування та розвитку публічних закупівель; аналіз законодавчого та нормативно-правового середовища, яке регламентує систему публічних закупівель; аналіз суб'єктів ринку публічних закупівель; дослідження методів реалізації публічних закупівель; аналіз ємності ринку публічних закупівель за оголошеними та завершеними закупівлями, а також висновки та зворотний зв'язок для реалізації державного регулювання у сфері публічних закупівель.

Дослідження передумов формування ринку публічних закупівель підтвердило проєвропейський вектор розвитку з урахуванням нормативно-правового й історичного досвіду країн ЄС ще з моменту підписання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною, Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами у 1994 році.

Однак глобальне реформування системи публічних закупівель та її сучасний етап розвитку почався у 2015 році з приєднанням України до Угоди Світової організації торгівлі про державні закупівлі (Government Procurement Agreement, GPA), прийняттям Закону України «Про публічні закупівлі» (№ 922-VII), а також запуском електронної системи закупівель «Prozorro».

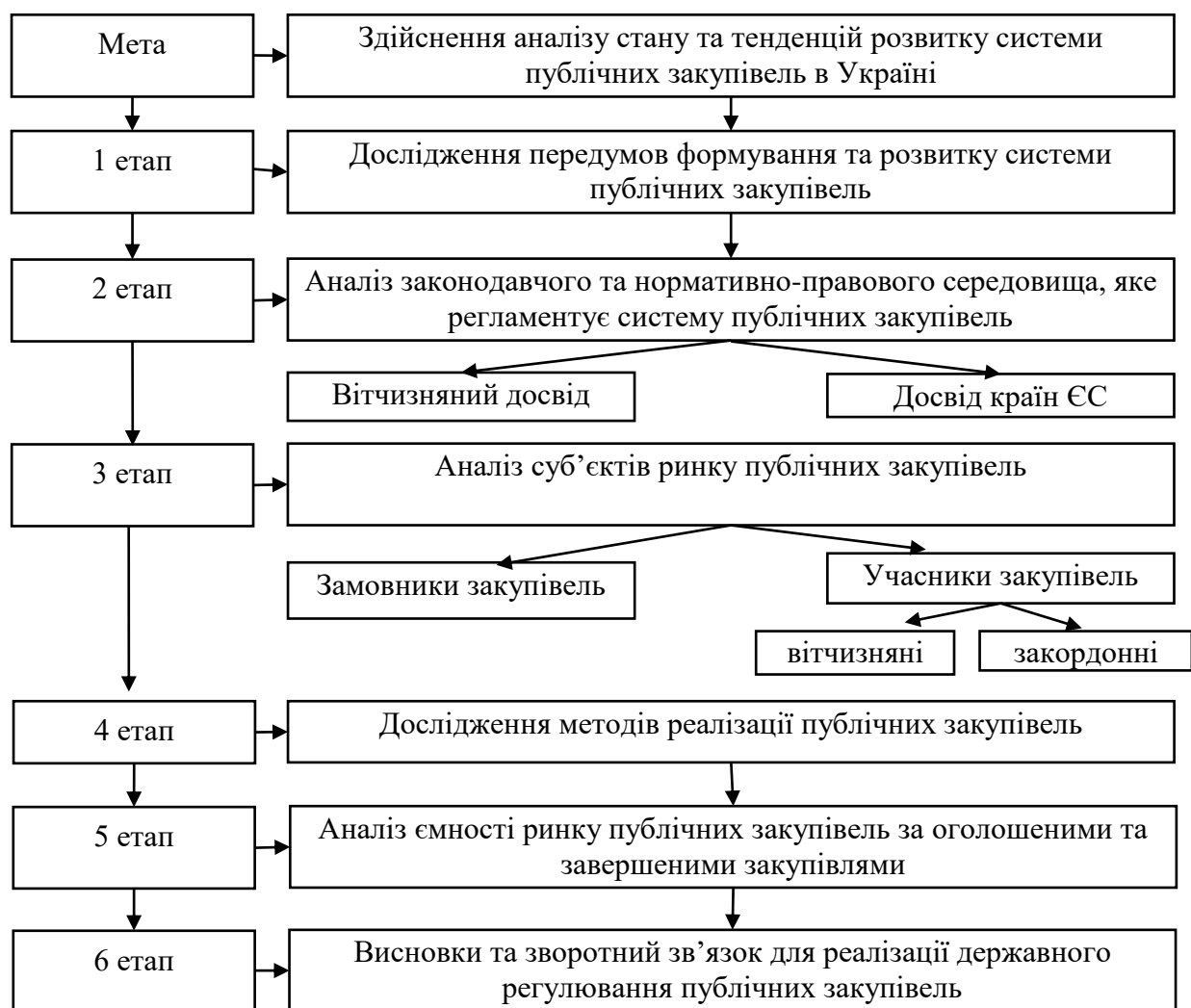

Рис. 1. Методичний підхід до аналізу стану та тенденцій розвитку публічних закупівель в Україні

Аналіз сучасного етапу розвитку публічних закупівель в Україні показав значне зростання цього ринку. Так, за даними Prozorro, з моменту реформування обсяг публічних закупівель щодо загального обсягу ВВП протягом останніх 4 років складає 13–15 %, що, згідно з аналізом досвіду країн ЄС, є позитивним індикатором і відповідає рівню таких країн, як Франція, Німеччина, Бельгія (середній відсоток державних закупівель цих країн за останні 10 років, за даними ОЕСР, складає 14–15 %).

Серед європейських країн лідерами за питомою вагою державних закупівель у загальному обсязі ВВП є Нідерланди (20,5 %), Фінляндія (17,3 %) та Швеція (16 %). Водночас, якщо в країнах ЄС ключовими сферами економіки для публічних закупівель є: охорона здоров'я (від 21 % у Швеції до 49 % у Бельгії), економіка (від 9,5 % у Німеччині до 24,5 % у Словаччині) та освіта (від 5,6 % в Італії до 18,7 у Латвії), то в Україні протягом останніх чотирьох років близько 40 % публічних закупівель складають товари, роботи та послуги для будівництва та ремонту.

Протягом 2017–2019 рр. кількість організаторів торгів в Україні зросла на 46 % (з 26,6 тис до 38,87 тис.), учасників – на 109 % (зі 127 тис. до 266 тис.). Проте водночас станом на 01.01.2020 р. частка договорів, укладених з іноземними учасниками, від

загальної кількості склала всього 0,05 %. Ємність ринку за показниками кількості оголошених закупівель і кількості успішно завершених протягом 2016–2019 рр. також збільшилася у десять разів – зі 134 тисяч до 1,378 млн оголошених закупівель та 101 тис. до 1,238 млн успішно завершених закупівель. При цьому питома вага успішно завершених закупівель у загальній кількості оголошених протягом 2016–2019 рр. також зросла з 75 % до 90 %. У 2016 – 2019 рр. спостерігалася зміна в структурі методів реалізації публічних закупівель (рис. 2) із зростанням питомої ваги процедур звітування про укладений договір (з 31% до 70%) та відсутністю росту відкритих торгів (9 – 12%) і переговорної процедури (1 – 2%), що є негативним через переважання неконкурентних методів здійснення публічних закупівель.

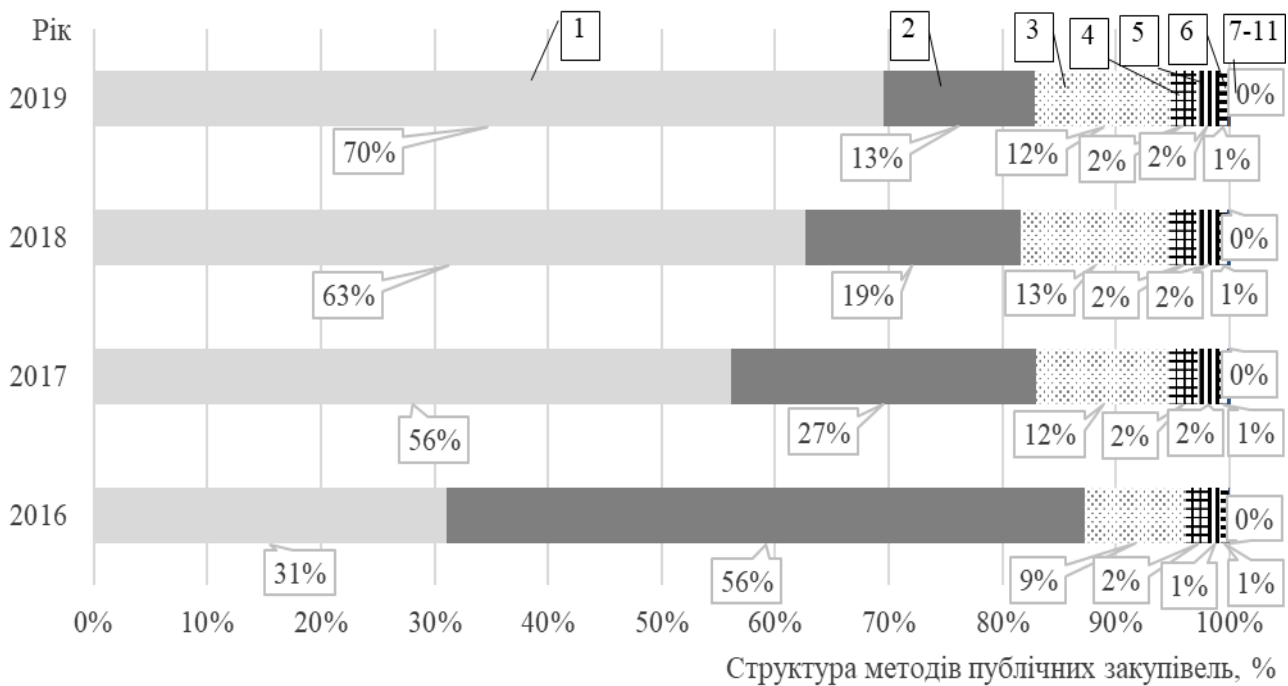

Рис. 2. Розподіл оголошених закупівель за методами їх реалізації у 2017–2019 рр.: 1 – процедура звітування про укладений договір; 2 – допорогова закупівлі; 3 – відкриті торги; 4 – переговорна процедура; 5 – переговорна процедура за нагальною потребою; 6 – відкриті торги із публікацією англ. мовою; 7 – переговорна процедура (для потреб оборони); 8 – Е-каталоги; 9 – закупівля за рамковою угодою; 10 – конкурентний діалог: етап 2; 11 – конкурентний діалог з публікацією англійською мовою: етап 2.

За результатами аналізу визначено такі недоліки та зони для розвитку: нерівномірність розподілу областей за ступенем активності у публічних закупівлях (кількістю учасників, організаторів і тендерів); низький рівень залучення іноземних учасників в електронних торгах; значна питома вага неконкурентних методів реалізації публічних закупівель у загальній кількості; зростання загальної кількості скарг / вимог, а також питомої ваги незадоволених скарг / вимог.

Аналіз стратегічних документів, чинного законодавства у сфері регулювання

публічних закупівель і літературних джерел дозволив виділити основні етапи еволюції системи державних закупівель в Україні в умовах євроінтеграції: 1 етап – зародження системи державних закупівель, який супроводжувався підписанням Угоди Світової організації торгівлі про державні закупівлі (1991–2000 рр.); другий етап – розбудова системи державних закупівель з прийняттям Закону Комісії ООН з прав міжнародної торгівлі «Про державні закупівлі» (2000–2010 рр.); третій етап – формування системи державних закупівель, на якому проходила підготовка Уряду до підписання Угоди про асоціацію з ЄС (2010–2014 рр.); четвертий етап – розвиток системи державних закупівель на основі підписання Угоди про асоціацію з ЄС та прийняттям Закону України «Про здійснення державних закупівель» (2014–2015 рр.); п'ятий етап – становлення системи державних / публічних закупівель, що супроводжувався підписанням Закону України «Про приєднання України до Угоди про державні закупівлі», Закону України «Про публічні закупівлі» у 2016 р. та затвердженням Стратегії реформування системи публічних закупівель («дорожньої карти») в межах гармонізації законодавства України у сфері публічних закупівель з нормами ЄС (2016 – дотепер). Така еволюція розвитку публічних закупівель сформувала умови для ведення прозорих електронних процедур із дотриманням європейських принципів державних закупівель, однак позитивна динаміка в законодавчій сфері не вільна від певних недоліків, що знижують ефективність цього процесу в Україні: неврегульований механізм проведення неконкурентних процедур, дотримання принципів публічних закупівель, недосконалий антидемпінговий механізм тощо.

Систематизація досвіду організації публічних закупівель в Україні та країнах Європейського Союзу дозволила визначити напрями й етапи гармонізації процесу публічних закупівель для можливості стати конкурентними учасниками цього процесу в європейському просторі. Побудова електронної системи публічних закупівель в Україні на гібридній основі дозволила врахувати переваги всіх моделей та використовувати елементи централізації і децентралізації закупівель.

У другому розділі – **«Теоретичні аспекти державного регулювання публічних закупівель»** – обґрунтовано сутність і специфіку публічних закупівель як об'єкта державного регулювання; систематизовано критерії ефективності публічних закупівель; обґрунтовано механізм державного регулювання публічних закупівель; систематизовано принципи публічних закупівель; узагальнено та розвинено наявні підходи до класифікації ризиків публічних закупівель.

Узагальнення наукових підходів до розвитку публічних закупівель на основі морфологічного аналізу й абстрактно-логічного методу дозволило виявити характеристики поняття «публічні закупівлі», а саме: економічна доцільність; соціально-економічна спрямованість; важіль економічної політики; цільове використання коштів і конкурсний характер закупівель.

Під поняттям «публічні закупівлі» пропонується розуміти законодавчо врегульовану процедуру придбання товарів, робіт і послуг на конкурсній основі за державні кошти та кошти місцевих бюджетів на принципах прозорості, відкритості й ефективності для всіх стейкхолдерів процесу закупівлі.

Поняття «державне регулювання публічних закупівель» розглядається як сукупність дій, практичних методів і прийомів, що використовуються державою для підвищення ефективності планування, організації, проведення закупівель і контролю за процесом придбання товарів, робіт і послуг для забезпечення належного виконання функцій держави та конкурентоспроможності національної економіки, а також задоволення інтересів всіх стейкхолдерів процесу публічних закупівель.

Обґрунтування специфіки публічних закупівель як об'єкта державного регулювання дозволило виявити взаємозв'язок понять системи публічних закупівель (рис. 3). Сукупність методів, інструментів, принципів, критеріїв ефективності та необхідних умов регулювання публічних закупівель з урахуванням ризиків і чинників публічних закупівель дозволяють виконувати функції держави на належному рівні та підвищувати конкурентоспроможність національної економіки та якість життя населення на рівні держави, регіонів і територіальних громад.

Рис. 3. Взаємозв'язок понять системи публічних закупівель

На основі проведеного в роботі дослідження запропоновано механізм державного регулювання публічних закупівель і доведено його необхідність у межах реалізації державної економічної політики для ефективного виконання функцій держави (рис 4).

Науковим забезпеченням механізму виступають принципи державного регулювання публічних закупівель, що є інтеграцією принципів державного регулювання та принципів публічних закупівель. Структурними елементами механізму виступають цільова складова, що включає всі рівні регулювання: державний, регіональний і місцевий, з урахуванням інтересів всіх зацікавлених сторін;

забезпечуючу складову, що враховує функції, методи, інструменти державного регулювання публічних закупівель; регулюючу складову зі складом інституційного забезпечення та регульовану складову, що включає суб'єктів публічних закупівель.

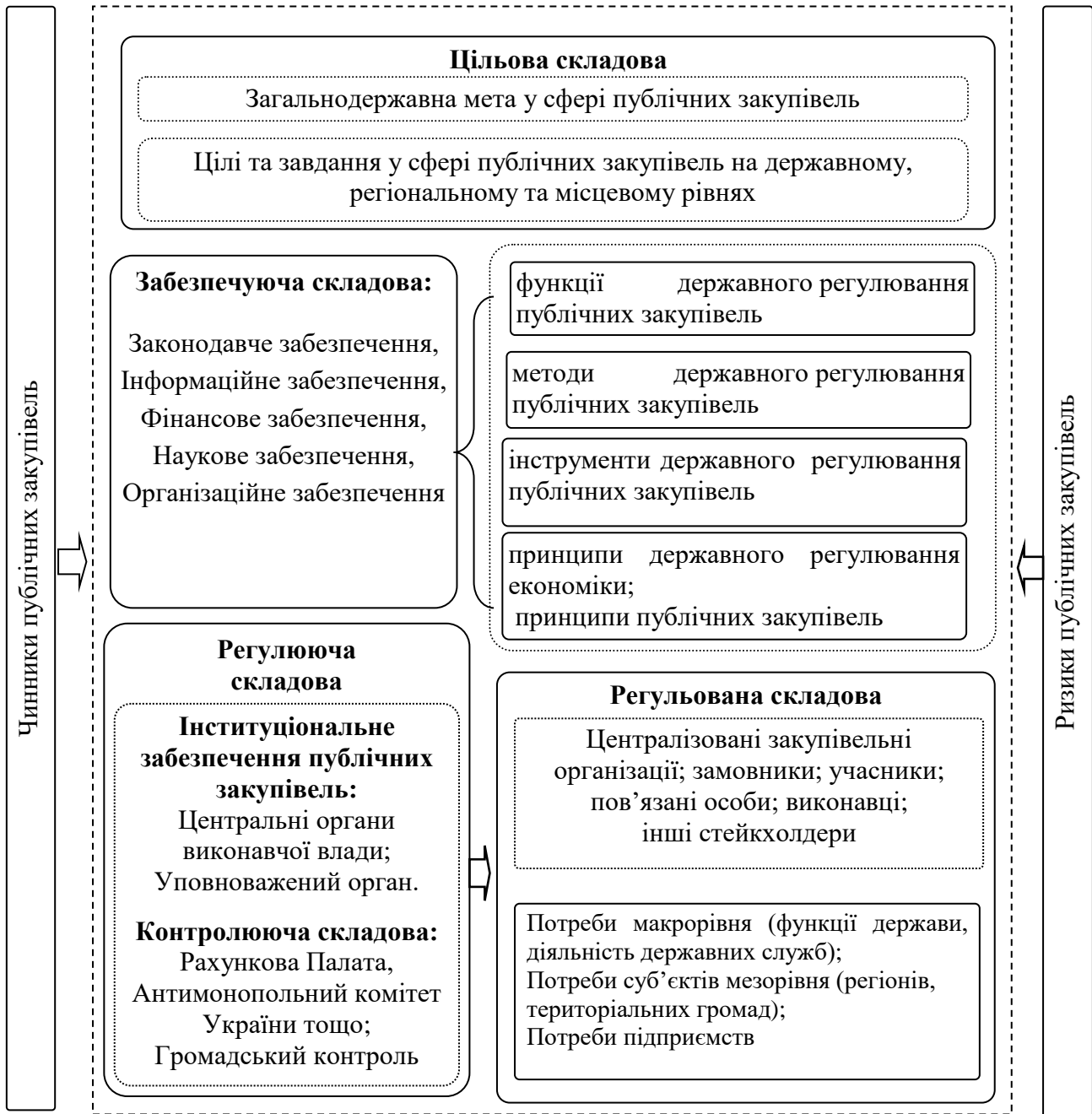

Рис. 4. Механізм державного регулювання публічних закупівель

Узагальнення наявних теоретичних підходів до класифікації ризиків публічних закупівель дозволили розширити їх за рахунок введення нових класифікаційних ознак: за стейкхолдерами публічних закупівель, що дозволяє врахувати ризики для всіх суб'єктів закупівель; за законодавчими ризиками, що гальмують розвиток системи публічних закупівель; за етапами публічних закупівель, що є підґрунтям для розробки системи показників ефективності публічних закупівель і визначення напрямів

реформування публічних закупівель в умовах євроінтеграційних процесів.

Важливим у процесі державного регулювання публічними закупівлями є визначення ризиків, що зменшують його ефективність і їх значущість для стейкхолдерів. З цією метою на основі методу аналізу ієрархій було проведено опитування експертів із публічних закупівель щодо вагомості ризиків у процесі публічних закупівель, за результатами якого для замовників вагомими визначено фінансові ризики, часові та ризики якості. Для учасників публічних закупівель найбільш вагомими стали корупційні; часові; фінансові, організаційні. Це й слугує обґрунтуванням показників оцінювання ефективності публічних закупівель та вибору напрямів його державного регулювання.

Третій розділ – **«Організаційно-методичне забезпечення державного регулювання публічних закупівель»** – присвячено обґрунтуванню організаційних аспектів удосконалення публічних закупівель. Зокрема, розроблено методичний підхід до обґрунтування напрямів державного регулювання публічних закупівель; обґрунтовано теоретико-методичний підхід до оцінювання ефективності публічних закупівель; систематизовано склад і зміст критеріїв ефективності публічних закупівель; розроблено дорожню карту реалізації напрямів державного регулювання публічних закупівель в умовах євроінтеграційних процесів.

На основі ідентифікації проблем процедури проведення публічних закупівель в роботі запропоновано методичний підхід до обґрунтування напрямів державного регулювання публічних закупівель на основі вибору інструментів створення умов для раціоналізації закупівельних процедур із урахуванням інтересів всіх суб'єктів процесу закупівель, норм і принципів державних закупівель Європейського Союзу.

Напрямами державного регулювання публічних закупівель для замовників виступають: удосконалення процедури проведення відкритих торгів; створення бази даних закупівельної історії учасників торгів; автоматизація обробки тендерної документації; врахування ризиків на етапах закупівель і життєвого циклу товару, послуг, робіт; врахування чинників ефективності закупівель; врегулювання роботи центральних закупівельних організацій; удосконалення антидемпінгового механізму; розробка принципів і критеріїв державного управління публічними закупівлями; розробка критеріїв ефективності публічних закупівель; удосконалення процесу інформування про здійснення закупівель тощо.

Для учасників запропоновано такі напрями удосконалення: формування бази даних закупівельної історії замовників; врегулювання строків звернень до замовника у відкритих торгах, строків очікування аукціону, строків оприлюднення інформації про закупівлю; врегулювання процедури оскарження; врегулювання антидемпінгового механізму; врахування конкурентних переваг учасників тощо.

Аналіз наукових підходів до оцінки системи публічних закупівель на основі доступних показників у базі даних Prozorro дозволив розробити теоретико-методичний підхід до оцінювання ефективності публічних закупівель, що ґрунтується на визначенні мети, завдань, методів оцінки ефективності публічних закупівель, визначенні системи показників і критеріїв оцінки, що є базою для обґрунтування напрямів державного регулювання публічних закупівель і розробки послідовних дій з

їх реалізації (рис. 5).

Рис. 5. Теоретико-методичний підхід до оцінювання ефективності публічних закупівель

Систематизовано склад і зміст критеріїв ефективності публічних закупівель: цільове призначення; оперативність; економічна доцільність; системність тощо. Зростання кількості неконкурентних процедур загрожує зниженням ефективності всієї системи публічних закупівель. Виходячи з припущення, що запровадження конкуренції сприятиме зниженню витрат державного та місцевих бюджетів, було здійснено регресійний аналіз зв'язку питомої ваги неконкурентних процедур, очікуваної вартості та середнього відсотка економії за 2015–2020 рр. у щомісячному розрізі.

Побудована модель залежності очікуваної вартості від питомої ваги неконкурентних процедур має вигляд:

$$y_{ov} = 1168,1 x_{\%нк} + 512,93 (R^2 = 0,84), \quad (1)$$

де y_{ov} – очікувана вартість, млн грн;

$x_{\%нк}$ – питома вага неконкурентних процедур, %.

Високе значення коефіцієнта детермінації R^2 свідчить про адекватність моделі та можливість використовувати її для прогнозування. Позитивний коефіцієнт, асоційований з питомою вагою неконкурентних процедур, дозволяє стверджувати, що зменшення рівня конкуренції у публічних закупівлях призводить до підвищення їх вартості, тому розвиток конкурентних процедур і сприяння участі у них учасників тендерів матиме позитивний вплив, дозволить зменшити вартість закупівель.

Попередній аналіз даних за 2016–2020 рр. дозволив висунути припущення про негативний вплив відсотка неконкурентних процедур на економію, для перевірки якого було побудовано нелінійну модель залежності середнього відсотка економії від питомої ваги неконкурентних процедур, яка має вигляд:

$$y_{ve} = -0,02 \ln(x_{\%нк}) + 0,2153 \quad (R^2 = 0,68), \quad (2)$$

де y_{ve} – середній відсоток економії.

Модель має середній рівень адекватності та дозволяє зазначити, що зменшення рівня конкуренції призводить до зменшення відсотка економії. Нелінійний характер моделі визначається тим, що питома вага обмежена одиницею (100 %).

Побудовані моделі (1)–(2) підтверджують позитивний вплив запровадження конкурентних процедур на результати публічних закупівель – зниження очікуваної вартості та збільшення відсотка економії.

Важливість успішного завершення процедур закупівель підтверджується побудованою за даними 2015–2020 рр. у розрізі сфер публічних закупівель нелінійною моделлю залежності обсягу економії від питомої ваги неуспішних процедур:

$$y_{ек} = 1976,58 * \exp(-0,09 x_{неусп.}) \quad (R^2 = 0,66), \quad (3)$$

де $y_{ек}$ – економія, млн грн;

$x_{неусп.}$ – питома вага неуспішних процедур.

Для більш точної оцінки потенційної ефективності забезпечення успішності конкурентних процедур було побудовано імітаційну модель (рис. 6). Модель ґрунтувалася на припущенні, що всі процедури, які з різних причин були не задоволені чи скасовані, відбудуться як конкурентні, що дозволить отримати певну економію. У модулях 2 та 3 імітаційної моделі застосовувався метод Монте-Карло із використанням відповідних функцій розподілу, оцінених для кожного року.

Для оцінки потенційної додаткової економії було проведено 50 імітаційних експериментів для кожного року. Узагальнення сумарних результатів експериментів наведено у табл. 1.

Сумарна економія, яку можливо отримати за умови успішності всіх процедур, наприклад, у 2020 р. складатиме від 1207,8 млн грн до 5206,9 млн грн, або у середньому $2544,7 \pm 233,3$ млн грн, що становить 2,12–9,15 % від загальної суми

економії у публічних закупівлях.

Рис. 6. Структура імітаційної моделі оцінки потенційної економії від неуспішних процедур

Таблиця 1

Оцінка сумарної економії за умови успішності усіх процедур закупівлі

Рік	Середня сумарна економія		Мінімальна сумарна економія, тис. грн	Максимальна сумарна економія, тис. грн
	тис. грн	у % від загальної суми економії		
2016	2 429 950,2 ± 128 087,9	3,07 - 6,90	1 602 843,2	3 607 443,5
2017	2 712 703,9 ± 184 992,6	1,70 - 5,90	1 150 569,9	3 983 591,7
2018	2 473 168,0 ± 140 740,1	1,95 - 5,91	1 389 596,5	4 209 951,7
2019	1 672 856,5 ± 131 457,0	1,08 - 3,94	803 703,7	2 944 634,1
2020	2 544 668,0 ± 233 298,0	2,12 - 9,15	1 207 827,2	5 206 947,8

Примітка: до розрахунку не включені сфери 09000000-3, 18000000-9, 45000000-7, 63000000-9, 76000000-3, значення за якими є аномальними.

Результати імітаційного моделювання довели залежність економічного ефекту для держави від успішності закупівельних процедур.

Обґрунтовано рекомендації щодо удосконалення законодавчого забезпечення публічних закупівель в умовах євроінтеграції. Розроблено дорожню карту реалізації напрямів державного регулювання публічних закупівель в умовах євроінтеграційних процесів з визначенням завдань, термінів реалізації, відповідальних органів влади, що дозволить підвищити ефективність закупівель і зміцнити конкурентні позиції національної економіки.

ВИСНОВКИ

Наукові та практичні результати виконаного дослідження в сукупності вирішують важливе науково-практичне завдання щодо розвитку теоретичних і методичних положень, розробки практичних рекомендацій у сфері державного регулювання публічних закупівель в умовах євроінтеграційних процесів.

Під час дослідження одержано такі результати.

1. Дослідження особливостей стану та тенденцій розвитку публічних закупівель в Україні та країнах світу дозволило виявити зростання ринку закупівель (частки закупівель у ВВП країни; збільшення організаторів та учасників електронних торгів, наближення до норм ЄС у цій сфері) й ідентифікувати проблеми нерівномірності розподілу областей за ступенем активності у публічних закупівлях; переважання неконкурентних методів реалізації процедур; збільшення частки процедур із незадоволеними скаргами та вимогами; незначну питому вагу іноземних учасників. Доведено різницю у пріоритетності сфер, в яких здійснюються публічні закупівлі в Україні та країнах ЄС.

2. Запропоновано методичний підхід до оцінки стану та тенденції розвитку публічних закупівель в Україні, в який включено дослідження передумов формування та розвитку публічних закупівель; аналіз законодавчого та нормативно-правового забезпечення публічних закупівель; аналіз суб'єктів ринку публічних закупівель; дослідження методів реалізації публічних закупівель; аналіз ємності ринку публічних закупівель за оголошеними та завершеними закупівлями, а також висновки та зворотний зв'язок для реалізації державного регулювання публічних закупівель.

3. Обґрунтування специфіки публічних закупівель як об'єкта державного регулювання дозволило виявити взаємозв'язок понять системи публічних закупівель та уточнити поняття «публічні закупівлі» та «державне регулювання публічних закупівель» з виявленням їх характерних ознак, що стало підґрунтям для розробки механізму та критеріїв ефективності публічних закупівель.

4. Узагальнення та розвиток підходів до класифікації ризиків публічних закупівель дозволили доповнити її новими ознаками: за стейкхолдерами публічних закупівель; за законодавчими ризиками; за етапами публічних закупівель. Виявлено склад ризиків залежно від етапу публічних закупівель.

5. Розроблено механізм державного регулювання публічних закупівель, що дозволяє удосконалити процес публічних закупівель на основі поєднання інтересів всіх суб'єктів цього процесу з урахуванням принципів, методів, інструментів та взаємодії регулюючої, регульованої, цільової та забезпечуючої складових механізму.

6. Розробка теоретико-методичного підходу до оцінювання ефективності публічних закупівель дозволила обґрунтувати послідовність дій з визначення мети, завдань, методів оцінки ефективності публічних закупівель, системи показників і критеріїв оцінки, що є базою для обґрунтування напрямів державного регулювання публічних закупівель і розробки послідовних дій з їх реалізації. Побудовані в роботі моделі – моделі залежності очікуваної вартості від питомої ваги неконкурентних

процедур; залежності середнього відсотка економії від питомої ваги неконкурентних процедур; залежності обсягу економії від питомої ваги неуспішних процедур – довели негативний вплив зменшення рівня конкуренції у публічних закупівлях на їх вартість та ефективність для суб'єктів процесу. Побудована імітаційна модель оцінки потенційної ефективності забезпечення успішності конкурентних процедур довела отримання економії за умови підвищення успішності процедур закупівель.

7. Визначено проблеми, що негативно впливають на процедуру проведення публічних закупівель. Для їх вирішення розроблено організаційно-методичне забезпечення державного регулювання публічних закупівель, яке передбачає обґрунтування напрямів їх удосконалення, усунення неузгодженості в законодавчому забезпеченні публічних закупівель і розробку дорожньої карти реалізації запропонованих заходів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових та періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз:

1. Севостьянова Г. С. Реформування системи державних закупівель в умовах євроінтеграційних процесів. *Бізнес Інформ*. 2015. № 9. С. 61–67 (включено до: *Index Copernicus, DOAJ, Google Scholar та ін.*).

2. Іванов Ю. Б., Севостьянова Г. С. Напрями реформування системи державних закупівель. *Проблеми Економіки*. 2015. № 2. С. 64–70 (включено до: *Ulrichsweb Global Serials Directory, Index Copernicus, Research Papers in Economics, DOAJ, Google Scholar та ін.*).

Особистий внесок автора: запропоновано напрями реформування системи публічних закупівель в Україні.

3. Севостьянова Г. С. Сучасний стан нормативно-правового забезпечення публічних закупівель в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 10 (2). С. 91–96 (включено до: *Index Copernicus, Google Scholar та ін.*).

4. Іванова О. Ю., Севостьянова Г. С. Організація публічних закупівель в Україні та країнах Європейського Союзу. *Бізнес Інформ*. 2018. № 9. С. 41–47 (включено до: *Index Copernicus, DOAJ, Google Scholar та ін.*).

Особистий внесок автора: систематизовано організаційне забезпечення публічних закупівель в Україні та країнах ЄС.

5. Севостьянова Г. С. Механізм державного регулювання публічних закупівель. *Моделювання регіональної економіки*. 2019. Вип. 2 (34). С. 235–243 (включено до: *Google Scholar та ін.*).

6. Ivanova O., Sevostyanova G. Methodical approach to the analysis of the state and trends of the public procurement system in Ukraine. *Magyar Tudományos Journal*. 2021. Vol. 50. P. 15–20.

Особистий внесок автора: розроблено методичний підхід до аналізу стану та тенденцій публічних закупівель в Україні.

Праці апробаційного характеру:

7. Севостьянова Г. С. Підвищення рівня конкурентності здійснення державних закупівель // Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої видатному вченому-економісту О. Г. Ліберману (Харків, 14–15 листоп. 2014 р.). Харків, 2014. С. 334-337.

8. Севостьянова Г. С. Реформування системи державних закупівель: законодавчий аспект // Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики : електрон. додаток до матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 22–23 трав. 2015 р.). Харків, 2015. С. 231–234.

9. Севостьянова Г. С., Чечетова-Терашвілі Т. М. Реалізація реформи публічних закупівель в умовах євроінтеграційних процесів // Пріоритети розвитку національної економіки в контексті євроінтеграційних та глобальних викликів : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 20–21 квіт. 2016 р.). Харків, 2016. С. 131–133.

Особистий внесок автора: ідентифіковано проблеми та запропоновано напрями удосконалення публічних закупівель в умовах євроінтеграції.

10. Севостьянова Г. С. Інноваційний підхід в публічних закупівлях // Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики : електрон. додаток до матеріалів Міжнар. наук. конф., присвяченої видатному вченому-економісту О. Г. Ліберману (Харків, 17–18 листоп. 2016 р.). Харків, 2016. С. 225–228.

11. Севостьянова Г. С. Конкуренція як один із чинників ефективності під час проведення публічних закупівель // Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвячена видатному вченому-економісту О. Г. Ліберману (Харків, 16–17 листоп. 2017 р.). Харків, 2017. С. 227-229.

12. Іванова О. Ю., Севостьянова Г. С. Експертиза законодавчих і нормативно-правових актів як чинник конкурентоспроможності країни // Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики : електрон. додаток до матеріалів Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Харків, 15–16 листоп. 2018 р.). Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2018. С. 151–154.

Особистий внесок автора: визначено вплив експертизи законодавчих актів у сфері публічних закупівель на державу як суб'єкта системи публічних закупівель.

13. Севостьянова Г. С. Ризиків публічних закупівель: класифікаційні ознаки // Управлінська діяльність: досвід, тенденції, перспективи : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених. У двох частинах. / Ч. 2. Адміністративно-управлінська діяльність у публічній сфері / За загал. ред. проф. А.В. Серікова. (Харків, 12 листоп. 2019 року). Харків, 2019. С. 65-68.

14. Ivanova O. Y., Sevostjanova G. S. Role of legislative acts examination in the process of public procurement // Proceedings of XXXXXIII Internationalscientific conference – Modern views in sciencel (New York, September 17, 2019). Morrisville, Lulu Press, 2019. P. 26–30.

Особистий внесок автора: визначено вплив законодавчих актів на процедуру публічних закупівель.

15. Іванова О. Ю., Севостьянова Г. С. Оцінки ефективності публічних закупівель: методичні аспекти // The process and dynamics of the scientific path: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the I International Scientific and Theoretical Conference, Vol. 1 (Athens (GRC), February 26, 2021). Athens, Hellenic Republic : European Scientific Platform, 2021. P. 18–19.

Особистий внесок автора: розроблено методичний підхід до оцінки ефективності публічних закупівель.

16. Севостьянова Г. С. Теоретичні аспекти публічних закупівель: система понять // Using the latest technologies : The III-rd International Science Conference (Groningen, February 26–27, 2021). Groningen, Netherlands, 2021. P. 32–34.

АНОТАЦІЯ

Севостьянова Г. С. Державне регулювання публічних закупівель в умовах євроінтеграційних процесів. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, Харків, 2021.

Дисертацію присвячено обґрунтуванню теоретичних і науково-методичних положень і розробці практичних рекомендацій щодо державного регулювання публічних закупівель в умовах євроінтеграційних процесів.

У роботі здійснено аналіз сучасного стану та розвитку публічних закупівель в Україні та країнах Європейського Союзу, що є підґрунтям для виявлення проблем публічних закупівель та обґрунтування шляхів їх вирішення. Розроблено методичний підхід до аналізу стану та тенденцій розвитку системи публічних закупівель в Україні та країнах Європейського Союзу. Досліджено генезис державного регулювання публічних закупівель в Україні та їх адаптації до вимог європейського законодавства. Систематизовано законодавче забезпечення публічних закупівель в Україні з ідентифікацією проблем. Проведено порівняльний аналіз підходів до організації публічних закупівель в Україні та країнах Європейського Союзу, що є базою для визначення напрямів гармонізації публічних закупівель з європейськими нормами. Обґрунтовано специфіку публічних закупівель як об'єкта державного регулювання. Уточнено поняття «публічні закупівлі» та «державне регулювання публічних закупівель». Запропоновано механізм державного регулювання публічних закупівель. Удосконалено класифікацію ризиків публічних закупівель. Обґрунтовано критерії ефективності публічних закупівель. Розроблено методичний підхід до обґрунтування напрямів державного регулювання публічних закупівель. Розроблено теоретико-методичний підхід до оцінювання ефективності публічних закупівель. Обґрунтовано рекомендації щодо удосконалення законодавчого забезпечення публічних закупівель в умовах євроінтеграції.

Ключові слова: публічні закупівлі, державне регулювання, механізм, ризики публічних закупівель, оцінювання ефективності публічних закупівель.

АННОТАЦИЯ

Севостьянова А. С. Государственное регулирование публичных закупок в условиях евроинтеграционных процессов. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины, Харьков, 2021.

Диссертация посвящена обоснованию теоретических и научно-методических положений и разработке практических рекомендаций по государственному регулированию публичных закупок в условиях евроинтеграционных процессов.

В работе проведен анализ современного состояния и развития публичных закупок в Украине и странах Европейского Союза, что является основой для выявления проблем публичных закупок и обоснования путей их решения. Разработан методический подход к анализу состояния и тенденций развития системы публичных закупок в Украине и странах Европейского Союза. Исследован генезис государственного регулирования публичных закупок в Украине и их адаптации к требованиям европейского законодательства. Систематизировано законодательное обеспечение публичных закупок в Украине с идентификацией проблем. Проведен сравнительный анализ подходов к организации публичных закупок в Украине и странах Европейского Союза, что является базой для определения направлений гармонизации публичных закупок с европейскими нормами. Обоснована специфика публичных закупок как объекта государственного регулирования. Уточнены понятия «публичные закупки» и «государственное регулирование публичных закупок». Предложен механизм государственного регулирования общественных закупок. Усовершенствована классификация рисков публичных закупок. Обоснованы критерии эффективности публичных закупок. Разработан методический подход к обоснованию направлений государственного регулирования публичных закупок. Разработан теоретико-методический подход к оценке эффективности публичных закупок. Обоснованы рекомендации по совершенствованию законодательного обеспечения публичных закупок в условиях евроинтеграции.

Ключевые слова: публичные закупки, государственное регулирование, механизм, риски публичных закупок, оценка эффективности публичных закупок.

SUMMARY

Sevostyanova G. S. State regulation of public procurement in the context of European integration processes. – Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

The thesis on a Candidate's of Economics degree by specialty 08.00.03 – Economics and Management of a National Economy. – Research Center for Industrial Development Problems of the National Academy of Sciences of Ukraine. – Kharkiv, 2021.

The dissertation is devoted to substantiation of theoretical and scientific-methodical provisions and development of practical recommendations on state regulation of public procurement in the context of European integration processes.

The research analyzes the current state and development of public procurement in Ukraine and the European Union, which is the basis for identifying problems of public procurement and justifying ways to solve them. The methodical approach to the analysis of the state and tendencies of development of public procurement system in Ukraine and the countries of the European Union is developed. The problems of public procurement in Ukraine are identified. The genesis of state regulation of public procurement in Ukraine and their adaptation to the requirements of European legislation was investigated. Legislative provision of public procurement in Ukraine with the identification of problems is systematized. A comparative analysis of approaches to the organization of public procurement in Ukraine and the European Union has been carried out, which is the basis for identifying areas of harmonization of public procurement with European standards.

The specificity of public procurement as an object of state regulation is grounded. The relationship between the concepts of public procurement system has been substantiated. The concept of "public procurement" and "state regulation of public procurement" has been clarified. The mechanism of state regulation of public procurement has been proposed. The principles of public procurement have been systematized. The criteria for the effectiveness of public procurement have been substantiated. The classification of risks of public procurement has been improved through the introduction of new classification attributes: by stakeholders of public procurement; by legislative risks; by stages of public procurement, which is the basis for the development of a system of indicators of public procurement efficiency and identification of areas of public procurement reforms in context of European integration processes. The dependence of risks on the stage of public procurement was determined.

Developed a methodical approach to justify the directions of state regulation of public procurement and risk-based efficiency assessment. Theoretical and methodological approach to assessing the effectiveness of public procurement has been designed. A model of dependence of expected cost on the share of non-competitive procedures, the dependence of the average percentage of savings on the share of non-competitive procedures; the dependence of the amount of savings on the share of unsuccessful procedures is built. A simulation model for assessing the potential effectiveness of ensuring the success of competitive procedures is built. The recommendations for improving the legislative support of public procurement in the context of European integration have been substantiated. The roadmap for the implementation of directions of state regulation of public procurement in the context of European integration processes is developed, that will increase the efficiency of procurement and competitive position of the national economy.

Keywords: public procurement; government regulation; mechanism; public procurement risks; evaluating the effectiveness of public procurement.